

“Много издържлива за възрастта си”: 8-годишна жертва е разпитвана в съда над час без майка си, но в присъствието на подсъдимия

Директивата на ЕС дава право на пострадалите малолетни въобще да не влизат в съдебната зала и да нямат пряк контакт с извършителя

Съюзът на съдиите в България (ССБ) е партньор по [проекта INVICTUS](#), чиято цел е да се подобри оценката на нуждите на пострадалите от престъпления, насочването им към различни форми на подкрепа и предоставянето на информация на тях и техните близки по време на съдебния процес. Организации от България, Белгия, Нидерландия, Франция, Италия, Хърватска и Португалия проучват и огласяват добрите практики, които държавите от Европейския съюз са длъжни да следват по силата на [Директива 2012/29/ЕС от 2012 г.](#) за минималните стандарти относно правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления.

В изпълнение на проекта ССБ публикува серия от материали за реални дела, разгледани от български съдии.

Още в далечната 2015 г. съдия от Софийския районен съд (СРС) отчита изключително деликатното положение на малолетна свидетелка (8 г.), която е пострадала от сексуално насилие. В мотивите към присъдата си, с която подсъдимият е признат за виновен и е осъден условно, съдията посочва: *“Изискванията на правото на ЕС, заложили в Директива 2012/29 от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, изрично изискват минимализиране на броя на разпитите на малолетните свидетели, както и че същите се провеждат само доколкото това е абсолютно необходимо за целите на разследването в наказателното производство”*.

Съдията изтъква още, че малолетният пострадал *“следва по такъв начин да бъде подложен на разпит в рамките на съдебното следствие, който да не води до вторична виктимизация от допълнителни увреждания на психиката и нравственото развитие, породени от участието му съдебното производство”*. В това отношение директивата регламентира, че в хода на разследването в наказателното производство **всички разпити на детето жертва могат да бъдат записвани аудиовизуално и тези записани разпити могат да се използват като доказателство**.

В мотивите си съдията посочва, че е положил *“максимални усилия, както да извлече необходимата за делото информация от пострадалия малолетен свидетел по начин, който да допринесе за разкриване на обективната истина по делото, така и да спази всички законови изискванията при разпит на подобен вид свидетели”*. Момичето е разпитано в присъствието на психолог, който, по разпореждане на съда, е различен от психолозите, участвали в изготвянето на психиатрични и психологични експертизи по делото.

“С оглед безпристрастно дирене на обективната истина разпитът бе проведен в отсъствието на родители, които биха могли да въздействат непосредствено по някакъв начин на разпитания малолетен свидетел и по този начин да насочат неговите отговори на поставените въпроси”, пише в мотивите. От тях се разбира, че разпитът е проведен в съдебната зала, в присъствието на подсъдимия, а единственият, който е изведен, е майката на детето с обяснението – *“да не въздейства и да не насочва отговорите му”*.

Директивата определя в такива случаи правото на жертвата да бъде разпитвана от един и същ служител, в присъствието на родителите си, да няма пряк контакт с обвиняемия, по време на разпита да бъде настанена в подходящо адаптирано помещение, а с цел избягване на повторна виктимизация – дори да се ползва видеозапис от разпита по време на предварителното производство.

По описваното дело обаче е документирано, че жертвата **“е била леко напрегната, предвид ситуацията, но много издържлива за възрастта си, видно от поставените въпроси”**, и това е непосредственото впечатление на съдебния състав, изслушал даваните от 8-годишната пострадала показания **в продължение на повече от един час в присъствието на подсъдимия и неговите двама защитници**.

По делото са изготвени не една, а две съдебни психолого-психиатрични експертизи – първата се занимава основно със способността на детето да дава достоверни показания. Тези показания се подкрепят от всички експертизи и разпитаните експерти, посочва съдът. Те са категорични, че в показанията на момичето няма фантазии, а то разказва подробно лично изживяното. Показанията му се подкрепят обективно и от извършения преглед в Съдебна медицина.

Важен контекст за случилото се по това дело, е че майката твърди, че детето ѝ е травмирано, плаче и не желае да говори. Двете с баба му го определят като засрамено, разтревожено и затворено. Намират се обаче експерти, които го определят като “общително и сексуализирано”.

Какви са основните правила според Директива 2012/29/ЕС, която през 2015 г. вече е влязла в сила:

- За децата жертви се счита, че имат специфични нужди от защита поради уязвимостта им към вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение. За да се определи дали и до каква степен те биха могли да се ползват от специалните мерки, за децата жертви се прави индивидуална оценка
- Децата жертви обикновено са подложени в по-висока степен на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение. При оценките следва да се обръща специално внимание дали тези жертви са изложени на риск от подобно виктимизиране, сплашване и отмъщение и следва да се съществува сериозна презумпция, че тези жертви ще извлекат полза от специални мерки за защита
- Тревогите и опасенията на жертвите по отношение на производството следва да бъдат ключов фактор за определяне дали жертвата се нуждае от конкретна мярка за защита
- Държавите членки създават необходимите условия за избягване на контакт между жертвите, а при необходимост и членовете на тяхното семейство, и извършителя на престъплението в помещенията, в които се провежда наказателното производство, освен когато наказателното производство изисква такъв контакт
- Държавите членки гарантират, че новите съдебни сгради имат отделни чакални за жертвите
- В хода на разследването в наказателното производство всички разпити на детето жертва могат да бъдат записвани аудиовизуално и тези записани разпити могат да се използват като доказателство в наказателното производство
- Служителите, участващи в наказателното производство, за които има вероятност да влязат в личен контакт с жертвите, следва да имат достъп до и да получат подходящо първоначално и текущо обучение до ниво, подходящо за контакта им с жертвите, така че да са в състояние да идентифицират жертвите, да установяват техните нужди и да се отнасят с тях с достойнство, тактичност, професионално и по недискриминационен начин
- Лицата, за които има вероятност да участват в индивидуалната оценка за установяване на конкретните нужди на жертвите от защита и за определяне на нуждата им от специални мерки за защита, следва да получат специално обучение относно начина на извършване на такава оценка. Държавите членки следва да осигурят такова обучение за полицейските служители и съдебните служители. Също така обучението следва да се насърчава за адвокати, прокурори и съдии, както и за практикуващите лица, които предоставят услуги за подкрепа на жертвите или за възстановително правосъдие.